ผลของโปรแกรมการให้ข้อมูลข่าวสาร การสร้างแรงจูงใจ และพัฒนาทักษะการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น จังหวัดสุรินทร์

ชลดา กิ่งมาลา พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุรินทร์
เอื้อจิต สุขพูล วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การพยาบาลสาธารณสุข) พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุรินทร์
ภาวิณี แพงสุข พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุรินทร์
วัชรีวงค์ หวังมั่น พยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาจารย์ชำนาญการ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการให้ข้อมูลข่าวสาร การสร้างแรงจูงใจ และพัฒนาทักษะต่อความรู้ ทัศนคติ การรับรู้ความสามารถ และพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น โดยประยุกต์ใช้รูปแบบ IMB model มีระยะเวลาในการจัดกิจกรรม 7 สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย แบ่งเป็นกลุ่มได้รับโปรแกรม 40 คน และกลุ่มไม่ได้รับโปรแกรม 40 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามความรู้ ทัศนคติ การรับรู้วามสามารถ และพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแบบสองกลุ่ม และการวัดความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ

ผลการศึกษาพบว่า เมื่อเปรียบเทียบภายในกลุ่มได้รับโปรแกรม กลุ่มได้รับโปรแกรมมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น หลังการทดลอง และระยะติดตามผลสูงกว่าก่อนการทดลอง ($p<0.001$ และ $p<0.001$ ตามลำดับ) และมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น หลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลอง ($p<0.001$) การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม พบว่า กลุ่มได้รับโปรแกรมมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ การรับรู้ความสามารถของตนเอง และพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น สูงกว่ากลุ่มไม่ได้รับโปรแกรม ทั้งหลังการทดลองและระยะติดตามผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.001$, $p=0.009$ และ $p<0.001$ ตามลำดับ) ส่วนคะแนนเฉลี่ยทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้นทั้งหลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($p>0.05$) ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้แสดงให้เห็นได้ว่า ผลของโปรแกรมสามารถช่วยให้วัยรุ่นมีความรู้ และการรับรู้ความสามารถในการป้องกันการตั้งครรภ์เพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม หลังสิ้นสุดโปรแกรมวัยรุ่นมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติเพียงเล็กน้อย ดังนั้นการจัดโปรแกรมใหม่ ควรกระตุ้นให้กลุ่มเพื่อนและครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมจะนำไปสู่การให้คำแนะนำ ป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้นได้

คำสำคัญ : วัยรุ่นตอนต้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 พฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์

EFFECT OF INFORMATION MOTIVATION BEHABVIORAL SKILL TO PREGNANCY PREVENTION PROGRAM IN EARLY ADOLESCENTS, SURIN PROVINCE

Chonlada Kingmala, MSN, RN., Boromarajonani College of Nursing, Surin, Thailand
Aurjit Sookpool, MS, RN., Boromarajonani College of Nursing, Surin, Thailand
Pavinee Pangsuk, MSN., RN., Boromarajonani College of Nursing, Surin, Thailand
Watchareewong Wangmun, BSN., RN., Boromarajonani College of Nursing, Surin, Thailand

Abstract

The research is quasi-experimental research. The purpose was to examine the effect of Information Motivation and Behavior skill to pregnancy prevention in early adolescents program on knowledge, attitude, self-efficacy and pregnancy prevention behavior. By application of the IMB model, duration of this program was 7 weeks. Sample was 80 first year junior high school student select by simple random sampling. Participants were 40 students in each of the experimental group and comparison group. The research tool were knowledge, attitude and self-efficacy of pregnancy prevention behavior in early adolescents. Data analyzied in term of percentage, mean, standard deviation, independent t-test and Repeated Measure ANOVA.

Results reveal that the experimental group had greater mean of knowledge and attitude of pregnancy prevention in early adolescents at post-test and follow-up than those at pre-test ($p<0.001$, $p<0.001$ and $p<0.001$, respectively). Comparison between groups revealed the experimental group had the mean score of knowledge, self-efficacy toward to pregnancy prevention in early adolescents and pregnancy prevention behavior in early adolescents after the experimental and follow-up higher than those of the comparison group, both at statistical significant difference ($p<0.001$, $p=0.009$ and $p<0.001$, respectively) However, no statistical significant difference between group was found on attitude toward pregnancy prevention in early adolescents ($p>0.05$). The results of the program, could increase knowledge and self-efficacy toward to pregnancy prevention in early adolescents. Therefore, In the future should modify friends and family encouraged to participate in activities to providing appropriate advice and helps reduce the number of pregnancies in adolescents

Keywords: Early adolescent, information motivation behavior skill model, pregnancy prevention behaviors

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เป็นสถานการณ์ที่ทั่วโลกที่ต้องการแก้ไข เนื่องจากมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี องค์การอนามัยโลกได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น คือ การตั้งครรภ์ในหญิงที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี ถึงแม้จะเป็นการตั้งครรภ์ที่มีความสมบูรณ์และไม่พบว่าภาวะแทรก ซ้อน และได้กำหนดให้อัตราการตั้งครรภ์ของหญิงอายุต่ำกว่า 20 ปี ไม่ควรเกินร้อยละ 10[1]

ประเทศไทยมีการเพิ่มขึ้นของการตั้งครรภ์และคลอดบุตรของหญิงวัยรุ่นอย่างต่อเนื่อง และพบว่ามีอายุของหญิงตั้งครรภ์ที่ลดลง ในปีพ.ศ. 2555 มีหญิงอายุต่ำกว่า 20 ปี ตั้งครรภ์เฉลี่ย 374 คนต่อวัน หรือมีวัยรุ่นตั้งครรภ์ 15 คนใน 1 ชั่วโมง โดยพบว่าวัยรุ่นหญิงมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกที่อายุเฉลี่ย10 ปี และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่าในช่วงเดือนมกราคม – สิงหาคม พ.ศ. 2556 มีจำนวนของเด็กที่เกิดจากหญิงอายุต่ำกว่า 20 ปีสูงถึง 85,306 คน (ร้อยละ 17.73 ของการเกิดทั้งหมด) และในส่วนนี้ทารกจำนวน 2,188 คนเกิดจากมารดาอายุต่ำกว่า 15 ปี[2]

การตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ก่อให้เกิดผลกระทบอื่นมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบที่เกิดกับมารดาวัยรุ่น ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ได้แก่ ปัญหาทางด้านสุขภาพของมารดา เนื่องจากหญิงตั้งครรภ์ใน 5 ปีแรกของการมีระดู จะทำให้การเจริญเติบโตหยุดชะงัก ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนมากกว่าหญิงตั้งครรภ์ที่อายุมากกว่า 20 ปี เช่น ภาวะโลหิตจาง ความดันโลหิตสูงขณะตั้งครรภ์ และปัญหาด้านสุขภาพจิต เนื่องจากวัยรุ่นยังขาดวุฒิภาวะทางด้านอารมณ์ ขาดประสบการณ์ ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ อีกทั้งการขาดการยอมรับจากครอบครัว การปกปิดสังคม การหยุดเรียน ภาระทางเศรษฐานะของครอบครัวไม่สามารถปรับตัวได้ เกิดอาการหงุดหงิด เสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายได้สูง และภาวะแทรกซ้อนจากการทำแท้งจากการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ รวมถึงภาวะแทรกซ้อนในทารก ได้แก่ น้ำหนักตัวน้อย และภาวะ respiratory distress syndrome[3-4]

จากสถานการณ์ดังกล่าวจึงส่งผลให้มีการจัดกิจกรรมหรือโปรแกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเพื่อช่วยลดสถานการณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และจากการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาพบว่า วัยรุ่นมีความรู้ทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง การรับรู้สมรรถนะแห่งตนอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังได้รับโปรแกรมพบว่า ไม่มีความแตกต่าง นอกจากนี้ยังพบว่า ความรู้ ความคาดหวังในความสามารถของตนเอง พฤติกรรมการปฏิบัติตนและการสนับสนุนทางสังคมเพื่อป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรสูงกว่าก่อนการทดลอง[5-6] อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าแม้จะมีการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นโดยมีการส่งเสริมด้านความรู้ การสร้างทัศนคติที่เหมาะสม รวมถึงการฝึกทักษะในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น แต่กลับพบว่าสถานการณ์ในการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นยังคงเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งอาจเกิดจากการจัดกิจกรรมนั้นยังขาดการเน้นในประเด็นที่สำคัญ ที่มีความเฉพาะเจาะจง หรือจำเป็นต่อกลุ่มเป้าหมาย ทำให้วัยรุ่นไม่สามารถแยกแยะได้ว่างกิจกรรมใดมีความสำคัญ

แนวคิดของ Fisher & Fisher (2002) การให้ข้อมูลข่าวสาร การสร้างแรงจูงใจ และการพัฒนาทักษะ (Information Motivation Behavior Skill :IMB model) จะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพได้ โดยมีการประยุกต์ใช้รูปแบบการ IMB model ในการพัฒนาทักษะเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ และการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหญิง ผลการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าภายหลังการทดลองและระยะติดตามผล กลุ่มทดลองมีความรู้และการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหญิง สูงกว่าก่อนการทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และในระยะติดตามผลกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นสูงกว่าก่อนทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ[7-8] แสดงให้เห็นได้ว่า รูปแบบการให้ข้อมูลข่าวสาร การสร้างแรงจูงใจ และการพัฒนาทักษะ สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางเพศ และการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหญิงได้ แต่อย่างไรก็ตาม จากผลการทดลองพบว่า

ในระยะติดตามผล 2 สัปดาห์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ และการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อพฤติกรรมทางเพศ และการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหญิงลดลงจากหลังการทดลอง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างควรได้รับการกระตุ้นความรู้เพิ่มเติมในระยะติดตามผล เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของพฤติกรรม อีกทั้งวัยรุ่นชายและหญิงถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการเกิดพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ และพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ของตนเอง จึงควรได้รับการส่งเสริมพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ทั้งสองฝ่าย

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาผลของโปรแกรมการให้ข้อมูลข่าวสาร การสร้างแรงจูงใจ และการพัฒนาทักษะต่อพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งถือว่าเป็นวัยที่อยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญาณ มีการเปลี่ยนกลุ่มเพื่อน สถานที่เรียน ที่อาจเป็นปัจจัยที่นำมาสู่การมีพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นได้ โดยมีการประยุกต์ใช้ IMB model โดยมีการให้ข้อมูลข่าวสารที่มีความเฉพาะเจาะจงกับกลุ่มเป้าหมาย การสร้างแรงจูงใจให้เกิดทัศนคติทางบวกในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การพัฒนาทักษะเพื่อให้วัยรุ่นมีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น นำไปสู่การมีพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้นได้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการให้ข้อมูลข่าวสาร การสร้างแรงจูงใจ และพัฒนาทักษะต่อความรู้ ทัศนคติ การรับรู้ความสามารถ และพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น

สมมติฐานการวิจัย

1. ภายหลังการทดลอง กลุ่มได้รับโปรแกรมมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ ทัศนคติ การรับรู้ความสามารถของตนเอง และพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้นสูงกว่าก่อนทดลอง และกลุ่มไม่ได้รับโปรแกรม

2. ระยะติดตามผล กลุ่มได้รับโปรแกรมมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ ทัศนคติ การรับรู้ความสามารถของตนเอง และพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้นสูงกว่าก่อนการทดอง และกลุ่มไม่ได้รับโปรแกรม

กรอบแนวคิด

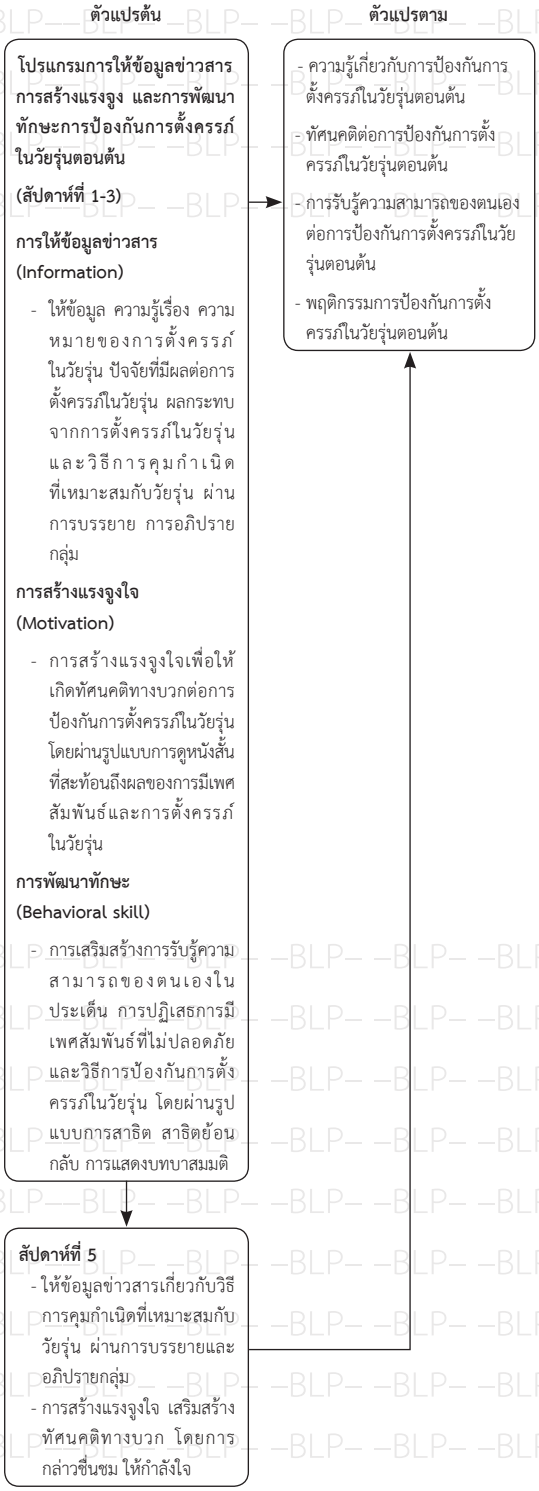

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) แบบ 2 กลุ่มวัดก่อนทดลอง หลังทดลอง และระยะติดตามผล (two group pre-post test design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในประชากรเป็นวัยรุ่นชายและหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนในเขตตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยกำหนดขนาดตัวอย่างจากการคำนวณขนาดอิทธิพล (Effect size) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มได้รับโปรแกรม 40 คน และกลุ่มไม่ได้รับโปรแกรม 40 คน คัดเลือกจากโรงเรียน 2 โรงเรียน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ทำการศึกษาวิจัยระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2560 ถึงเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2560

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยมีการนำเสนอโครงการเพื่อขอรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์ P-EC 06-12-59 หมดอายุ วันที่ 6 ธันวาคม 2560 และมีการพิทักษ์สิทธิ์โดยการชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ การดำเนินกิจกรรม การตอบแบบสอบถาม และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมตลอด 7 สัปดาห์ โดยกลุ่มตัวอย่างมีสิทธิ์ในการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมและขอถอนตัวในการทำกิจกรรมหากรู้สึกไม่สบายใจ และต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ปกครอง โดยการเซ็นใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง โปรแกรมการให้ข้อมูลข่าวสาร การสร้างแรงจูงใจ และพัฒนาทักษะการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น ประกอบด้วย คู่มือการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรมของผู้วิจัย สถานการณ์จำลอง โดยผู้วิจัยเป็นผู้พัฒนาขึ้น หนังสั้นเรื่อง ทางเลือก ซึ่งได้จากองค์กร PATH[9] และใบงานประกอบการดำเนินกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (CVI) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน มีทั้งหมด 5 ส่วน ดังนี้

1.ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ผลการศึกษา (เกรดเฉลี่ย) สถานภาพของบิดา มารดา สถานที่พักอาศัย บุคคลให้คำปรึกษาปัญหาทางเพศ แหล่งข้อมูลด้านเพศศึกษา การมีแฟน เพศของแฟน

2. แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น โดยผู้วิจัยได้พัฒนาและปรับปรุงจากแบบสอบถามของ ชลดา กิ่งมาลา[10] จำนวน 10 ข้อ ลักษณะการตอบคำถามเป็นแบบเลือกตอบ 3 ตัวเลือก (multiple choices) ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน คะแนนอยู่ในช่วง 0-10 คะแนน KR-20 เท่ากับ 0.77

3. แบบวัดทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น โดยผู้วิจัยได้พัฒนาและปรับปรุงจากแบบสอบถามของ ชลดา กิ่งมาลา[10] จำนวน 16 ข้อ แบบวัดเป็นแบบมาตรประมาณค่าของลิเคริร์ท (Likert Scale) 4 ระดับ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง คะแนนอยู่ในช่วง 16-64 ค่าความเชื่อมั่น Cronbach alpha coefficient = 0.80

4. แบบวัดการรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น โดยผู้วิจัยได้พัฒนาและปรับปรุงจากแบบสอบถามของ ชลดา กิ่งมาลา[10] จำนวน 10 ข้อ แบบวัดเป็นแบบมาตรประมาณค่าของลิเคริร์ท (Likert Scale) 5 ระดับมั่นใจมากที่สุด มั่นใจมาก มั่นใจปานกลาง มั่นใจน้อย ไม่มั่นใจ คะแนนอยู่ในช่วง 10-50 คะแนน ค่าความเชื่อมั่น Cronbach alpha coefficient = 0.85

5. แบบวัดพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น โดยผู้วิจัยได้พัฒนาและปรับปรุงจากแบบสอบถามของ ชลดา กิ่งมาลา[10] จำนวน 10 ข้อ คะแนนอยู่ในช่วง 10-40 คะแนน แบบวัดเป็นแบบมาตรประมาณค่าของลิเคริร์ท (Likert Scale) 4 ระดับ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง ไม่เคยปฏิบัติเลย คะแนนอยู่ในช่วง 10-40 คะแนน ค่าความเชื่อมั่น Cronbach alpha coefficient = 0.90

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2560 ในโรงเรียน 2 โรงเรียนในจังหวัดสุรินทร์ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรม และไม่ได้รับโปรแกรมในสัปดาห์ที่ 1, 3 และ 7 และดำเนินการทดลองในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมโดยการให้โปรแกรมการให้ข้อมูลข่าวสาร การสร้างแรงจูงใจ และพัฒนาทักษะการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นในสัปดาห์ที่ 1-3 และสัปดาห์ที่ 5 ดังนี้

สัปดาห์ที่ 1 ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ผลกระทบจากการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โดยใช้รูปแบบการบรรยาย การอภิปรายกลุ่มร่วมกัน

สัปดาห์ที่ 2 การสร้างแรงจูงใจในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และการพัฒนาทักษะการปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น โดยการให้ดูหนังสั้นเรื่องทางเลือก การอภิปรายกลุ่ม การฝึกทักษะและสาธิตย้อนกลับ

สัปดาห์ที่ 3 การพัฒนาทักษะการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ โดยการฝึกทักษะและสาธิตย้อนกลับในสถานการณ์จำลองที่กำหนดให้

สัปดาห์ที่ 5 เป็นกิจกรรมการกระตุ้นความรู้ การเสริมสร้างทัศนคติทางบวก และการทบทวนทักษะการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

สำหรับกลุ่มที่ไม่ได้รับโปรแกรม ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา ตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Independent t-test, Pair t-test และ Repeated Measure ANOVA

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล กลุ่มได้รับโปรแกรม และไม่ได้รับโปรแกรม มีอายุใกล้เคียงกัน อายุเฉลี่ย 12.8 ปี มีผลการเรียนอยู่ในระดับดี สถานภาพของบิดา มารดา ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ด้วยกัน และส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบิดามารดา บุคคลที่ให้คำปรึกษาเรื่องเพศส่วนใหญ่เป็นมารดา และส่วนใหญ่ยังไม่มีแฟน

2. คะแนนเฉลี่ยของวัยรุ่นตอนต้น ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล ระหว่างกลุ่มได้รับโปรแกรม และไม่ได้รับโปรแกรม ภายในกลุ่ม และระหว่างกลุ่ม

2.1 ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น ภายหลังการทดลอง และระยะติดตามผล พบว่า กลุ่มได้รับโปรแกรมมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มไม่ได้รับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (F=33.6, df=2, p<0.001; ตารางที่ 1) และสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (F=5.2, df=2, p<0.001; ตารางที่ 2)

2.2 ทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น ภายหลังการทดลอง และระยะติดตามผล พบว่า กลุ่มได้รับโปรแกรม และไม่ได้รับโปรแกรมมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นไม่แตกต่างกัน (F=17.7, df=2, p=.083; ตารางที่ 1) แต่พบว่าภายในกลุ่มมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (F=3.5, df=2, p<0.001; ตารางที่ 2)

2.3 การรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ภายหลังการทดลอง และระยะติดตามผล พบว่ากลุ่มได้รับโปรแกรมมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (F=7.2, df=2, p=0.009; ตารางที่ 1) แต่ไม่พบความแตกต่างภายในกลุ่มได้รับโปรแกรม (F=0.2, df=2, p=0.089; ตารางที่ 2)

2.4 พฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ภายหลังทดลอง และระยะติดตามผล พบว่ากลุ่มได้รับโปรแกรมมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มไม่ได้รับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (F=133.1, df=2, p<.001; ตารางที่ 1) แต่พบว่าภายในกลุ่มน้อยกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (F=104.6, df=2, p<.001; ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรที่ศึกษาระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล ระหว่างกลุ่มได้รับโปรแกรม และไม่ได้รับโปรแกรม (N=80)

ตัวแปร	กลุ่มได้รับโปรแกรม (N=40)	กลุ่มไม่ได้รับโปรแกรม (N=40)	P-value
	Mean(SD)	Mean(SD)	
ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น			
ก่อนการทดลอง	3.9(1.5)	3.6(1.2)	
หลังการทดลอง	6.2(1.2)	4.5(1.2)	
ระยะติดตามผล	7.5(1.0)	3.7(0.9)	p<0.001
ทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น			
ก่อนการทดลอง	48.5(10.8)	54.7(3.5)	
หลังการทดลอง	53.5(7.2)	59.8(2.3)	
ระยะติดตามผล	32.6(6.7)	32.6(6.2)	p=0.083
การรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น			
ก่อนการทดลอง	37.5(10.7)	36.5(5.6)	
หลังการทดลอง	38.7(9.7)	35.4(3.4)	
ระยะติดตามผล	40.4(11.3)	34.9(6.8)	p=0.083
พฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น			
ก่อนการทดลอง	37.1(3.7)	31.2(5.2)	
หลังการทดลอง	34.1(2.4)	30.4(5.3)	
ระยะติดตามผล	36.3(3.6)	29.6(7.4)	p<0.001

ตาราง 2 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรที่ศึกษาระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล ภายในกลุ่มได้รับโปรแกรม (N=40)

ตัวแปร	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ระยะติดตามผล	P-value
	Mean(SD)	Mean(SD)	Mean(SD)	
ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น	3.9(1.5)	6.2(1.2)	7.5(1.0)	<0.001
ทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น	48.5(10.8)	53.5(7.2)	32.6(6.7)	<0.001
การรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น	37.5(10.7)	38.7(9.7)	40.4(11.3)	0.089
พฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น	37.1(3.7)	34.1(2.4)	36.3(3.6)	<0.001

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น มีอายุใกล้เคียงกันทั้งกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมและไม่ได้รับโปรแกรม มีอายุเฉลี่ย 12.8 ปี ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบิดา มารดา ผู้ให้คำปรึกษาที่สำคัญของวัยรุ่นตอนต้นคือมารดา และส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างยังไม่มีแฟน

การพัฒนารูปแบบการให้ข้อมูลข่าวสารที่มีความเฉพาะเจาะจงกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งได้มาจากการค้นหาความต้องการในกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผลกระทบของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ผ่านรูปแบบการบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม ทำให้กลุ่มวัยรุ่นเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง และมีการทบทวนความรู้เพิ่มเติมเมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง ส่งผลให้ภายหลังการทดลอง และระยะติดตามผล วัยรุ่นตอนต้นมีคะแนนความรู้เพิ่มสูงขึ้นจากก่อนการทดลอง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ว่าการให้ข้อมูลที่เฉพาะเจาะจงจะช่วยเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์เพิ่มมากขึ้น[7-8] นอกจากนี้ยังพบว่า คะแนนความรู้ของวัยรุ่นตอนต้นมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในระยะติดตามผล ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยอื่นๆ ที่พบว่าในระยะติดตามผลกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ลดลง จากการศึกษานี้อาจเกิดจากกลุ่มวัยรุ่นได้รับกิจกรรมกระตุ้นในระยะติดตามผล ทำให้ได้ทบทวนความรู้ที่ถูกต้องเพิ่มมากขึ้น

การสร้างแรงจูงใจทางบวกในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โดยผ่านการดูหนังสั้น ที่สะท้อนถึงปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับกลุ่มเพื่อนเกี่ยวกับผลกระทบในการมีเพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การหาแนวทางในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น จะช่วยเพิ่มทัศนคติทางบวกในการมีพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ทำให้วัยรุ่นตอนต้นมีคะแนนทัศนคติเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากก่อนการทดลอง แต่ลดลงในระยะติดตามผล ซึ่งอาจเกิดจากกลุ่มวัยรุ่นส่วนใหญ่ยังไม่มีประสบการณ์เรื่องมีเพศสัมพันธ์ ยังไม่มีแฟน จึงทำให้มองเห็นว่าปัญหาการตั้งครรภ์ยังเป็นเรื่องไกลตัว อีกทั้งการปรับเปลี่ยนทัศนคติเป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลา

การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะ เพื่อให้วัยรุ่นตอนต้นเกิดความมั่นใจในการมีพฤตกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โดยผ่านกระบวนการพัฒนาทักษะสาธิตย้อนกลับ และแสดงบทบาทสมมุติ เกี่ยวกับการเลือกใช้วิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ที่เหมาะสมกับวัยรุ่น และการปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย ส่งผลให้วัยรุ่นตอนต้นมีการรับรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นภายหลังการทดลอง สอดคล้องกับการศึกษาเกี่ยวกับ

การพัฒนาทักษะช่วยเสริมการสร้างการรับรู้ความสามารถในเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น[7-8] แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษาพบว่าการรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้นมีคะแนนเพิ่มขึ้นภายหลังการทดลองและระยะติดตามผล แต่คะแนนพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมีคะแนนลดลงภายหลังการทดลอง และเพิ่มขึ้นในระยะติดตามผลเล็กน้อย ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ว่า การที่วัยรุ่นมีการรับรู้ความสามารถตนเองสูง อาจไม่มีผลต่อการปฏิบัติพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้นได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ควรมีการทบทวนความรู้ และจัดกิจกรรมกระตุ้นการปรับเปลี่ยนทัศนคติ การรับรู้ความสามารถ และพัฒนาทักษะเป็นระยะๆ เช่น 2 สัปดาห์ 1 เดือน หรือ 1 ปี เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และควรมีการนำกลุ่มเพื่อน หรือครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยดูแล และป้องกันการร่วมกัน นอกจากนี้ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการจัดกิจกรรมที่เน้นโดยเฉพาะประเด็นที่วัยรุ่นตอนต้นมีความรู้ที่ถูกต้องแต่ยังคงไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อให้วัยรุ่นมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. Wold Health Organization. Adolescent Health. 2014 [cited 2016 August 7] Available From: http://who.int/e

2. สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. สถานการณ์การคลอดบุตรของวัยรุ่นไทย ปี 2555. [อินเทอร์เน็ต]. 2556 [เข้าถึงเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559]. เข้าถึงได้จาก: http://www.m-society.go.th/article_attach/10430/15330.pdf.

3. นิธิรัตน์ บุญตานนท์, ภัสสรา นรารักษ์. การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เรื่องยากที่ต้องช่วยกัน. [อินเทอร์เน็ต]. 2555 [เข้าถึงเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559]. เข้าถึงได้จาก: http:// hpc5.anamai.moph.ac.th/images/factsheet

4. วิชาญา เวชยัตศฤงคาร. ผลของการตั้งครรภ์ในมารดาวัยรุ่นที่มาคลอดครรภ์แรกในโรงพยาบาลบางใหญ่. ว.ศูนย์ศึกษาแพทยศาสตร์คลินิก โรงพยาบาลประปกเกล้า 2555; 29(2): 28–92.

5. พอเพ็ญ ไกรนรา, ยุพาวดี เกริกกุลธร, ภูวสิทธิ์ สิงห์ประไพ. ผลของโปรแกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ต่อความรู้ ทัศนคติ และการรับรู้สมรรถนะแห่งตนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี. ว.พยาบาล 2556; 62(2): 1-9.

6. ชัชนัย ติยะไทธาดา, พรรณี บัญชรหัตถกิจ. ผลของโปรแกรมสุขศึกษาโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมเพื่อการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศและป้องกันการตั้งครรภ์อนวัยอันควรของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ศรีนครินทร์เวชสาร 2556; 28(2): 146-154.

7. Fisher, J.D., & Fisher, W.A. Information-Motivation-Behavioral Skills Model. In R.J. Diclemente, R.A. Crosby, M.C. Kegler, editors. Emerging theories in health promotion practice and research. San Fancisco: Jossey-Bass; 2002: 40-70.

8. ศรีพรรษ์ ถาวรรัตน์. ผลของโปรแกรมการให้ข้อมูลข่าวสาร การสร้างแรงจูงใจ และการพัฒนาทักษะต่อพฤติกรรมสุขภาพทางเพศของนักเรียนชายมัธยมศึกษาตอนต้น. [วิทยานิพนธ์]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล; 2555.

9. องค์การแพธ. คู่มือการจัดกิจกรรมรณรงค์ประกอบหนังสั้น “ทางเลือก”. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการเพศศึกษารอบด้าน; 2554.

10. ชลดา กิ่งมาลา. ผลของโปรแกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหญิง. [วิทยานิพนธ์]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล; 2558

11. ชลดา กิ่งมาลา, ทัศนีย์ รวิวรกุล, อาภาพร เผ่าวัฒนา. ผลของโปรแกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหญิง. ว.วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ 2558; 31(3): 25-34.

รับต้นฉบับ: 9 เมษายน 2562, ได้รับบทความปรับปรุง: 4 กรกฎาคม 2562, รับลงตีพิมพ์: 12 กรกฎาคม 2562